

Wstęp

§ 1. Cel i teza pracy, uzasadnienie podjęcia problematyki

W realiach rozwiniętej gospodarki pełnomocnictwo jest instytucją pozwalającą na przyspieszenie obrotu. Potrzeba działania w obrocie za pomocą innej osoby towarzyszy człowiekowi od wieków. Wynika ona z rozmaitych powodów. Pojawia się jednak fundamentalne pytanie o dopuszczalność działania przez pełnomocnika, czyli granic swobodnego konstruowania zakresu umocowania przez mocodawcę.

Autor postawił hipotezę badawczą, że kryterium „właściwości czynności prawnej” z art. 95 § 1 KC¹ ogranicza podmiotom prawa cywilnego swobodę działania przez pełnomocnika w stosunkach niemajątkowych (osobistych). Celem pracy jest weryfikacja tej hipotezy badawczej.

Norma wynikająca z art. 95 § 1 KC nie tworzy luk prawnych, ustanawia system ograniczeń dla swobody działania przez pełnomocnika w stosunkach niemajątkowych. Warunkiem odpowiedniego stosowania art. 95 § 1 KC jest prawidłowa wykładnia kryterium „właściwości czynności prawnej” ukierunkowana na stosunki niemajątkowe.

Zdaniem autora kryterium „właściwości czynności prawnej” z art. 95 § 1 KC wyróżnia i przedmiotowo odnosi się do czynności prawnych dokonywanych na gruncie stosunków niemajątkowych. Tak ukierunkowana wykładnia pojęcia „właściwości czynności prawnych” implementuje tym samym normy wyższego rzędu, jest koherentna z konstrukcją pełnomocnictwa w prawie polskim oraz ma oparcie w historycznym rozwoju instytucji pełnomocnictwa.

Ustawodawca może jednak dopuścić możliwość działania przez pełnomocnika w stosunkach niemajątkowych za pomocą wyraźnej regulacji. Ewolucja obcych systemów prawnych pokazuje tendencję do wprowadzania pełnomoc-

¹ Ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.).

nictwa w stosunkach niemajątkowych (medycznego, opiekuńczego czy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej).

Stosunki niemajątkowe już tradycyjnie odgrywały bardzo ważną rolę w obrocie, a obecnie stanowią coraz częstszy przedmiot zainteresowania ustawodawcy. Odpowiednie ukształtowanie pełnomocnictwa w stosunkach niemajątkowych ma duży ciężar gatunkowy z punktu widzenia ochrony najistotniejszych dla systemu prawa wartości niemajątkowych: życia, zdrowia czy pieczy nad osobą.

W literaturze polskiej brak jest monografii skupiającej się na tym zagadnieniu. Dotychczasowe analizy doktryny koncentrowały się na pełnomocnictwie do dokonania czynności prawnej o charakterze majątkowym. Zaowocowały one szeregiem wartościowych opracowań tematu. Wśród monografii poświęconych *stricto* pełnomocnictwu cywilnemu materialnemu należy wymienić opracowania *J. Fabiana*² (powstałe jeszcze przed uchwaleniem obecnie obowiązującego Kodeksu cywilnego), *M. Smyka*³ oraz najnowszą *P. Widerskiego*⁴.

Stanowią one cenny dorobek polskiej doktryny, jednakże brak jest w nich szerszego odniesienia się do pełnomocnictwa, w którego zakresie umocowania leżałoby upoważnienie do dokonania w imieniu mocodawcy czynności o charakterze niemajątkowym.

Do tej pory nie pochyłono się także dostatecznie nad koncepcją osobistych czynności prawnych. Warto nadmienić, że monografia dotycząca osobistych czynności prawnych powstała w niemieckiej literaturze prawniczej w latach 30. XX w.⁵ Jakkolwiek stworzyła ona solidną podstawę dla niemieckiej nauki i orzecznictwa, to nie można jednak bezpośrednio odnieść wniosków z niej płynących do polskiego systemu prawnego. W BGB⁶ brak jest odpowiednika art. 95 § 1 KC (mimo pierwotnych zamierzeń niemieckiego ustawodawcy wprowadzenia przepisu takiej treści⁷). Koncepcja ściśle osobistych czynności prawnych jest także wyraźnie zaakcentowana w prawie francuskim⁸.

² *J. Fabian*, Pełnomocnictwo.

³ *M. Smyk*, Pełnomocnictwo, 2010.

⁴ *P. Widerski*, Pełnomocnictwo.

⁵ *H. Reichel*, Höchstepersönliche.

⁶ Bürgerliches Gesetzbuch – niemiecki kodeks cywilny z 18.8.1896 r. (RGI S. 195 ze zm.).

⁷ *W. Flume*, Allgemeiner Teil, s. 761; *R. Bork*, Allgemeiner Teil, s. 527.

⁸ Art. 458 CC (Kodeks Napoleona – Le Code Civil des Français, 21 Mars 1804, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>).

Można zaryzykować stwierdzenie, że dotychczas wysiłki polskiej doktryny badającej zagadnienia teorii czynności prawnych koncentrowały się w głównej mierze na stosunkach majątkowych.

§ 2. Metody badawcze i profil pracy

Publikacja ma przede wszystkim profil teoretyczny. Przeprowadzone badania należy umiejscowić w teoretycznych zagadnieniach czynności prawnej. Stosunki prawne badane są przede wszystkim jako stosunki abstrakcyjne (potencjalne), w odróżnieniu od stosunków konkretnych, które odnoszą się do określonego czasu i osoby⁹.

Autor starał się w sposób systemowy omówić typy stosunków niemajątkowych, które występują w obrocie. Systemowe oddziaływanie ma bowiem art. 95 § 1 KC. Wskazuje na to jego umiejscowienie w Części ogólnej Kodeksu cywilnego, a także konstrukcje poszczególnych ustaw z zakresu prawa cywilnego w odniesieniu do regulacji pełnomocnictwa.

W pracy zastosowano metodę formalno-dogmatyczną (dokonywanie ustaleń co do modalności normatywnej pełnomocnictw do dokonania czynności prawnej o charakterze niemajątkowym). Dokonano oceny dopuszczalności pełnomocnictw w stosunkach niemajątkowych *de lege lata* oraz oceny zakresu stosowania przepisów o pełnomocnictwie z Części ogólnej Kodeksu cywilnego, a także oceny charakteru poszczególnych pełnomocnictw w stosunkach niemajątkowych w różnych konfiguracjach. Zastosowanie metody formalno-dogmatycznej jest konieczne do weryfikacji hipotezy pracy.

Autor posłużył się także metodą historycznoprawną oraz prawnoporównawczą. Metoda historycznoprawna opiera się w znakomitej mierze na analizie prawa rzymskiego, w którym należy doszukiwać się podwalin instytucji pełnomocnictwa – wykształconych i przejętych przez rzymską jurysprudencej z innych praw antycznych.

W pracy wykorzystano również metodę komparatystyczną, nacisk położono na prawo niemieckie, z uwagi na jego obowiązywanie na ziemiach polskich oraz wpływ na teorię czynności prawnych. Wprost na BGB opierał

⁹ Zgodnie z rozumieniem zaproponowanym przez K. Opalka i rozwiniętym przez A. Kleina, w: A. Klein, *Elementy*, s. 11–15.

się art. 93 § 1 KZ¹⁰, natomiast art. 95 § 1 KC stanowi historycznie rozważaną w doktrynie niemieckiej propozycję legislacyjnego ujęcia dopuszczalności działania przez pełnomocnika¹¹. Publikacja ujmuje także w pewnym zakresie dorobek legislacji i jurejurisprudencji francuskiej odnoszący się do koncepcji czynności prawnych osobistych (*les actes simplement personnels*), czynności prawne ściśle osobistych (*les actes strictement personnels*) oraz zlecenia przyszłej opieki (*mandat de protection future*).

Uzupełniająco uwzględniono te systemy prawne, w których wprowadzono regulację dotyczącą pełnomocnictwa w stosunkach niemajątkowych – Anglię¹² ze względu na długi czas funkcjonowania instytucji pełnomocnictwa opiekuńczego (*lasting power of attorney*), a jego otoczenie regulacyjne doczekało się nowelizacji na kanwie intensywnie prowadzonej w doktrynie debaty.

Uwzględniono również reprezentatywne, modelowe uregulowania stanowe Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej dotyczące pełnomocnictwa medycznego. Uczyniono to w celu poszerzenia pola badawczego i zbioru rozwiązań prawnych, których dostarczają nam regulacje stanowe. Warto zaznaczyć, że to właśnie w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, w latach 70. XX w., za sprawą *L. Katnera*, rozpoczęła się debata na temat tzw. „oświadczeń *pro futuro*” i pełnomocnictw medycznych.

§ 3. Pełnomocnictwo – kwestie terminologiczne

Analizę instytucji pełnomocnictwa należy poprzedzić uwagami dotyczącymi szerszych kategorii terminologicznych.

Najszerszą, spotykaną w doktrynie, kategorią przy zarysowywaniu problemu zastępstwa prawnego w szerokim tego słowa znaczeniu jest współudział osób trzecich przy zawieraniu czynności prawnych¹³. Zalicza się do nich przykładowo obecność świadków przy sporządzaniu testamentu¹⁴, udział mediatora w negocjacjach¹⁵ czy czynności notariusza przygotowującego tekst

¹⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.).

¹¹ *W. Flume*, Allgemeiner Teil, s. 761.

¹² Regulacja angielska obowiązuje również w Walii.

¹³ *F. Zoll* (starszy), Pandekta, s. 371.

¹⁴ *Ibidem*, s. 372.

¹⁵ *S. Włodyka*, Umowy, s. 121.

umowy¹⁶. Podanymi przykładami nie będziemy się zajmować, całkowicie je pomijając. Czasem jednak udział „osoby trzeciej” przy dokonywaniu czynności prawnych może przyjąć postać działania w sferze cudzego interesu.

Działanie w sferze cudzego interesu należy określić mianem zastępstwa¹⁷. Sfera cudzego interesu określana jest przez działanie na cudzy rachunek oraz działanie w cudzym imieniu¹⁸. Zarówno działanie na cudzy rachunek, jak i działanie w cudzym imieniu zbiega się w sytuacji przedstawicielstwa¹⁹. Tym samym przedstawiciel będzie zawsze zastępcą bezpośrednim²⁰.

Przedstawiciel działa na podstawie umocowania²¹. Źródłem umocowania może być ustawa albo oświadczenie reprezentowanego²². Jest to podział dychotomiczny. Jeżeli źródło umocowania wypływa z oświadczenia woli, wtedy mamy do czynienia z pełnomocnictwem.

Polski ustawodawca zrezygnował z trójpodziału źródeł umocowania, zaproponowany m.in. przez R. Longchamps de Bérier (pełnomocnictwo, przedstawicielstwo ustawowe, przedstawicielstwo statutowe), na rzecz teorii organu w przypadku odrzuconej koncepcji „przedstawicielstwa statutowego”²³.

Według przeważającego poglądu doktryny przedmiotem umocowania pełnomocnictwa są czynności prawne²⁴. Kwestionowana jest dopuszczalność

¹⁶ Z. Radwański, A. Olejniczak, Prawo cywilne, 2017, s. 341.

¹⁷ A. Kędzierska-Cieślak, Komis, s. 33.

¹⁸ E. Till, Nauki ogólne, s. 323; A. Kędzierska-Cieślak, Komis, s. 33; E. Rott-Pietrzyk, Umowa agencyjna, s. 130; G. Grzybczyk, Różne formy, s. 45–46; W. Gawrylczyk, Przedstawicielstwo, s. 760.

¹⁹ E. Till, Nauki ogólne, s. 325; R. Longchamps de Bérier, Zobowiązania, s. 126–127; A. Kędzierska-Cieślak, Komis, s. 33; W. Gawrylczyk, Przedstawicielstwo, s. 760.

²⁰ J. Fabian, Pełnomocnictwo, s. 14–15; M. Pazdan, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, s. 467; G. Grzybczyk, Różne formy, s. 46.

²¹ R. Longchamps de Bérier, Zobowiązania, s. 127; B. Gawlik, w: S. Grzybowski (red.), System Prawa Cywilnego, s. 730. B. Gawlik stwierdza, że dla uznania danej osoby za przedstawiciela konieczne są dwa przymioty: działanie w cudzym imieniu oraz umocowanie do takiego działania.

²² R. Longchamps de Bérier, Zobowiązania, s. 127; B. Gawlik, w: S. Grzybowski (red.), System Prawa Cywilnego, s. 730; M. Pazdan, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, s. 470.

²³ R. Longchamps de Bérier, Zobowiązania, 127.

²⁴ E. Till, Nauki ogólne, s. 327; R. Longchamps de Bérier, Zobowiązania, s. 127; A. Szpunar, Stanowisko, s. 56; W. Górski, Pojęcie spedycji, s. 53; C. Znamierowski posługuje się określeniem „działania konwencjonalnego”, C. Znamierowski, Zastępca, s. 223; J. Fabian, Pełnomocnictwo, s. 89; B. Gawlik, w: S. Grzybowski (red.), System Prawa Cywilnego, s. 728; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne, 2001, s. 336; M. Pazdan, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, s. 480; J. Grykiel, w: M. Gutowski (red.), Kodeks cywilny, s. 638; Z. Radwański, A. Olejniczak, Prawo cywilne, 2017, s. 338–339; A. Brzozowski, W. J. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, Prawo cywilne, 2015, s. 294; R. Strugała, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2017, s. 255–256; P. Sobolewski, w: K. Osajda (red.), Kodeks cywilny, s. 786.

obejmowania umocowaniem czynności faktycznych²⁵. Wynika to także wprost z art. 95 § 1 KC. Zgodnie jednak z art. 65¹ KC należy dopuścić odpowiednie stosowanie przepisów o przedstawicielstwie do innych oświadczeń o skutkach materialnoprawnych²⁶. Przede wszystkim dotyczyć to będzie oświadczeń wiedzy czy uczuć (np. uznanie przedmiotu sprzedaży za dobry – art. 592 § 1 KC²⁷, przebaczenia – art. 899 § 1, art. 930 § 1, art. 1010 § 1 KC²⁸).

Wyrazem tendencji szerokiego ujęcia przedmiotu umocowania jest art. 114 projektu Kodeksu cywilnego, Księgi pierwszej – część ogólna, KKPC (2015 r.), który przewiduje w proponowanym brzmieniu, że „oświadczenie może być złożone przez przedstawiciela, chyba że ustawa stanowi inaczej albo co innego wynika z właściwości czynności”²⁹. Projekt odstępuje od kategorii „czynności prawnej” zastępując ją pojęciem „oświadczenia” oraz „czynności”, nie uzupełniając tych określeń przymiotnikiem czy dopełnieniem.

Pełnomocnictwo należy odróżnić także od niektórych innych podobnych zachowań.

Nie jest pełnomocnikiem zastępcą pośredni, który działa we własnym imieniu (*suo nomine*), ale na cudzy rachunek³⁰. Natomiast pełnomocnik swoim działaniem wywołuje skutki prawne bezpośrednio w sferze prawnej zastępowanego, działając w jego imieniu.

Nie będzie zatem pełnomocnikiem przykładowo syndyk dokonujący czynności prawnych w sprawach dotyczących masy upadłości (art. 160 ust. 1 ustawy z 28.2.2023 r. – Prawo upadłościowe³¹) ani zarządca sukcesyjny (art. 15 oraz art. 21 ust. 1 ustawy z 5.7.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw³²). Oba te podmioty działają w imieniu własnym, ale

²⁵ M. Smyk, Pełnomocnictwo, 2010, s. 234 i literatura tam przywołana.

²⁶ R. Strugała, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2017, s. 257.

²⁷ K. Mularski, Czynności podobne, s. 419; M. Jedlińska, Nowe rozwiązania, s. 107–108.

²⁸ K. Mularski, Czynności podobne, s. 419; M. Jedlińska, Nowe rozwiązania, s. 107; P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2017, s. 159; M. Saffjan, w: K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, s. 340.

²⁹ J. Pisuliński, w: P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, s.164.

³⁰ Zamiast wielu: M. Pazdan, w: Z. Radwański, A. Olejniczak (red.), System Prawa Prywatnego, s. 593; S. Grzybowski, Prawo cywilne. Zarys, s. 260; J. Fabian, Pełnomocnictwo, s. 14.

³¹ T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 794 ze zm.

³² T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 170.

na cudzy rachunek (odpowiednio: upadłego albo właściciela przedsiębiorstwa w spadku). Oba wskazane przykłady zaliczają się do zastępstwa pośredniego³³.

Należy odróżnić od pełnomocnika posłańca. Zdaniem *F. Zolla* (starszego) posłaniec jest tylko „prostym narzędziem do objawienia woli”³⁴, „pomocnikiem”³⁵ i ma takie znaczenie „jak list, komuś przesyłany”³⁶. *C. Znamierowski* jako wyznacznik odróżnienia pełnomocnika od posłańca traktuje powzięcie decyzji. Jeżeli podmiot komunikuje już o powziętej decyzji innego podmiotu to jest posłańcem, jeśli zaś na mocy kompetencji sam podejmuje decyzję, to jest pełnomocnikiem³⁷. *M. Pazdan* i *Z. Radwański* opisują posłańca jako tego, który „jedynie przynosi do adresata oświadczenie woli złożone przez jego autora”³⁸. Rola posłańca sprowadza się do „wykonania jednego zadania: przekazania, bez jakichkolwiek zmian, cudzego oświadczenia woli, innej, oznaczonej osobie”³⁹. Działanie posłańca ma charakter techniczny.

Nie jest objęte pojęciem pełnomocnictwa działanie organu osoby prawnej. Osoby prawne działają w obrocie cywilnoprawnym przez swoje organy, zgodnie z teorią organu. Organ wchodzi w skład struktury organizacyjnej osoby prawnej⁴⁰. Osoba fizyczna, która wchodzi w skład organu i dokonuje czynności prawnej (piastun organu) działa za osobę prawną, a nie w jej imieniu⁴¹.

W kontekście prawnoporównawczym instytucja pełnomocnictwa nie jest traktowana jednorodnie w warstwie pojęciowej. *W. Müller-Freienfels* określił terminologię występującą wokół zastępstwa mianem babilońskiego poplątania mowy (*babylonische Sprachverwirrung*)⁴². Określenia takie jak *agency*, *Stellvertretung*, *représentation*, *reppresentanza*, *vertegenwoordiging*, pozornie wyrażają tę samą ideę, podczas gdy przyjmują różny kształt w poszczególnych systemach prawnych. Szczególna różnica zachodzi między konstrukcją *agency* a figurami prawnymi zastępstwa występującymi w systemach kontynentalnych.

³³ *W. Gewald*, w: *A.J. Witosz* (red.), *Prawo upadłościowe*, s. 515; *S. Gurgul*, *Prawo upadłościowe*, s. 449. Na temat zarządcy sukcesyjnego zob. także *K. Osajda*, *Wykonywanie zobowiązań*; *K. Górniak*, *Ustawa o zarządzie*, s. 792.

³⁴ *F. Zoll* (starszy), *Pandekta*, s. 372.

³⁵ *Ibidem*, s. 372.

³⁶ *Ibidem*, s. 372.

³⁷ *C. Znamierowski*, *Zastępca*, s. 224.

³⁸ *M. Pazdan*, w: *Z. Radwański* (red.), *System Prawa Prywatnego*, s. 467. Podobnie: *Z. Radwański*, *A. Olejniczak*, *Prawo cywilne*, 2017, s. 340.

³⁹ *A. Brzozowski*, *W.J. Kocot*, *E. Skowrońska-Bocian*, *Prawo cywilne*, 2015, s. 295.

⁴⁰ *A. Opalski*, *Pojęcie*, s. 28.

⁴¹ *M. Smyk*, *Pełnomocnictwo*, 2010, s. 107.

⁴² *W. Müller-Freienfels*, *Stellvertretungsregelungen*, s. 59.

Nazwa *agency* występująca w języku angielskim ma szeroką denotację⁴³. Denotacja obejmuje wszystkie przypadki, w których mocodawca (*principal*) wyraża zgodę na działanie na jego rzecz wobec osób trzecich, bez względu na to czy zastępujący ujawnia się wobec osoby trzeciej⁴⁴. Prawo angielskie nie wyróżnia zastępstwa pośredniego i bezpośredniego⁴⁵, posługuje się jednolitą koncepcją *agency*⁴⁶. Stanowi ona wyjątek od zasady *privity of contract*⁴⁷. Jak zaznacza E. Rott-Pietrzyk: „Z pewnym uproszczeniem można stwierdzić, że *agency* obejmuje swoim zakresem takie umowy (z punktu widzenia systemów prawa kontynentalnego), jak: umowę zlecenia, umowę agencyjną, umowę komisju, umowę maklerską oraz zaliczaną w naszym prawie zobowiązaniowym do umów nienazwanych o świadczenie usług – umowę pośrednictwa”⁴⁸. *Agency* traktowana jest głównie jako instytucja kontraktowa⁴⁹ i nie przystaje do pojęć prawa kontynentalnego⁵⁰.

Systemy tradycji kontynentalnej dokonują rozróżnienia między zastępstwem pośrednim (*indirekter oder mittelbarer Stellvertretung, représentation parfaite, rappresentaza indiretta, middellijke vertegenwoordiging*)⁵¹, a bezpośrednim (*direkter oder mittelbarer Stellvertretung, représentation imparfaite, rappresentaza diretta, directe vertegenwoordiging*)⁵². Różnica sprowadza się do oceny, czy zastępujący działa wobec strony trzeciej we własnym imieniu (zastępstwo pośrednie), czy w imieniu zastępowanego (zastępstwo bezpośrednie).

Kolejną ważną różnicą między *common law* a kontynentalnymi systemami prawa, jest problem relacji między przedstawicielstwem a stosunkiem podstawowym. Kodeks Napoleona wprowadził instytucję przedstawicielstwa związaną z umową zlecenia oraz przedstawicielstwa osób niemających pełnej zdolności do czynności prawnych⁵³. Dopiero P. Laband dokonał teoretycznopraw-

⁴³ Warto zauważyć, że słowo *agency* odnosi się także do gałęzi prawa dotyczącej zastępstwa. F. Reynolds, M. Graziadei, W. Bowstead, Bowstead, s. 2; R. Munday, Agency, s. 1–6; H. Bennett, Principles, s. 2–3.

⁴⁴ M.J. Bonnel, Agency, s. 516.

⁴⁵ E. Rott-Pietrzyk, Umowa agencyjna, s. 137; zob. także: E. Rott-Pietrzyk, Systematyka, s. 47–48.

⁴⁶ D. Bush, Indirect, s. 127.

⁴⁷ G.C. Cheshire, C.H.S. Fifoot, M.P. Furmston, Cheshire, s. 434.

⁴⁸ E. Rott-Pietrzyk, Umowa agencyjna, s. 134.

⁴⁹ R. Munday, Agency, s. 1.

⁵⁰ E. Rott-Pietrzyk, Umowa agencyjna, s. 134.

⁵¹ K. Larenz, M. Wolf, Allgemeiner, s. 840; M.J. Bonnel, Agency, s. 516.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ G. Marty, P. Raynaud, Droit Civil, s. 633.

nej emancypacji pełnomocnictwa⁵⁴ od stosunku podstawowego⁵⁵, co zostało uznane za odkrycie prawnicze⁵⁶ i znalazło swoje zastosowanie w koncepcji przedstawicielstwa w BGB.

Pełnomocnictwo związane ze stosunkiem podstawowym występuje przede wszystkim w państwach, które recypowały rozwiązanie Kodeksu Napoleona – Belgii, Rumunii⁵⁷, Portugalii⁵⁸, Finlandii⁵⁹. Natomiast pełnomocnictwo traktowane samodzielnie istnieje głównie w kręgu niemieckiej rodziny prawniczej – poza Niemcami, w Polsce, Szwajcarii, Włoszech, Hiszpanii, Turcji, Węgrzech, na Litwie a także w państwach wschodnich – Rosji, Białorusi czy Kazachstanie⁶⁰.

§ 4. Stosunki niemajątkowe oraz kryteria ich wyodrębnienia

Aby wyjaśnić pojęcie stosunku niemajątkowego, należy odnieść się do szerszych kategorii terminologicznych.

Najbardziej pojemną kategorią przywoływaną w prawniczych rozważaniach jest stosunek społeczny. Rozumiany on jest jako „stałe, powtarzające się wzajemne oddziaływanie na siebie ludzi, przejawiające się w zachowaniu określonego typu”⁶¹.

Stosunki społeczne dzielą się na faktyczne i tetyczne⁶². Te drugie, które są przedmiotem zainteresowania prawoznawstwa, powstają „ze względu na określoną powinność zachowania się wyznaczoną przez obowiązującą normę”⁶³. Jak zaznacza *A. Klein* „stosunek prawny jest zjawiskiem istniejącym tylko

⁵⁴ Samodzielność pełnomocnictwa oznacza, że jego powstanie jest niezależne od jakiegokolwiek innego zdarzenia. Związanie pełnomocnictwa ze stosunkiem podstawowym wiąże się z tym, że umocowanie pełnomocnika do nabywania praw i zaciągania zobowiązań funkcjonuje wyłącznie na podstawie ważnej umowy zawartej między pełnomocnikiem a mocodawcą.

⁵⁵ *P. Laband*, *Die Stellvertretung*, s. 181–241.

⁵⁶ *H. Dölle*, *Juristische Entdecungen*, s. 1 i n.

⁵⁷ *Za: E. Rott-Pietrzyk*, *Umowa agencyjna*, s. 133.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 133.

⁵⁹ *Za: J. Pazdan*, *Pełnomocnictwo*, s. 6.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 5.

⁶¹ *Z. Banaszczyk*, w: *M. Safjan* (red.), *System Prawa Prywatnego*, s. 938.

⁶² *Z. Ziemiński*, *O metodzie*, s. 195–196. Tak też *Z. Banaszczyk*, w: *M. Safjan* (red.), *System Prawa Prywatnego*, s. 938.

⁶³ *Z. Ziemiński*, *O metodzie*, s. 196.

w świadomości ludzkiej⁶⁴, powiązany „(...) ze znakiem słownym w postaci przepisu prawnego”⁶⁵. Stosunek prawny jest „abstrakcyjnym schematem, opartym na stałych elementach treści przepisów prawnych”⁶⁶.

Podtypem stosunku prawnego jest stosunek cywilnoprawny. Pojęcie „stosunku cywilnoprawnego”, do którego należy zaliczyć także „stosunki niemajątkowe”, wyznacza przedmiotowy zakres regulacji Kodeksu cywilnego (art. 1 KC). Jako główną cechę stosunku cywilnoprawnego przyjmuje się wzajemną autonomiczność pozycji podmiotów tego stosunku⁶⁷.

Cecha ta jest powiązana z kryterium metody regulacji, które stanowi podstawę do wyróżnienia prawa cywilnego⁶⁸. To kryterium rozróżnienia jest szeroko aprobowane w doktrynie, mimo że istniały również inne propozycje w tym zakresie⁶⁹. Jak stwierdza *P. Machnikowski*: „W nauce i judykaturze (zwłaszcza dawniejszej) wskazywano także na zupełnie niewłaściwe kryteria wyróżniania stosunku cywilnoprawnego, takie jak majątkowy charakter uprawnień stron czy ekwiwalentność świadczeń. Zarówno prawo cywilne normuje stosunki o charakterze niemajątkowym, jak i stosunki majątkowe są wyznaczane przez normy bezspornie należące do innych gałęzi prawa (zwłaszcza prawa finansowego)”⁷⁰.

W ramach opracowania pozostają także stosunki niemajątkowe, mające swoje źródło poza KC. Należą do nich w szczególności stosunki wynikające z KRO⁷¹, ustawy z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry⁷², ustawy z 7.4.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach⁷³, ustawy z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze⁷⁴ czy KSH⁷⁵.

⁶⁴ A. Klein, *Elementy*, s. 4.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 5.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 7.

⁶⁷ P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny*, 2019, s. 5. Podobnie: Z. Banaszczyk, w: M. Saffjan (red.), *System Prawa Prywatnego*, s. 943; A. Brzozowski, W.J. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne*, 2018, s. 112.

⁶⁸ S. Grzybowski, w: S. Grzybowski (red.), *System Prawa Cywilnego*, s. 18–20; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne*, 2019, s. 6.

⁶⁹ Tendencja ta była obecna przykładowo w doktrynie niemieckiej XIX w. Zob. E.J. Bekker, *System*, s. 78; R. Sohm, *Institutiones*, s. 72. Na gruncie doktryny polskiej wątki te eksponuje S. Grzybowski. Zob. S. Grzybowski, w: S. Grzybowski (red.), *System Prawa Cywilnego*, s. 15–20.

⁷⁰ P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny*, 2019, s. 5.

⁷¹ Ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.).

⁷² T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1287.

⁷³ T.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 2261.

⁷⁴ T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 593.

Elementami stosunku cywilnoprawnego są podmiot, przedmiot i treść⁷⁶. Centralnym elementem treści stosunku cywilnoprawnego jest konstrukcja prawa podmiotowego⁷⁷.

Odnośnie do wyróżnienia stosunków niemajątkowych i majątkowych warto omówić ugruntowany podział praw podmiotowych na majątkowe i niemajątkowe (osobiste)⁷⁸. Kryterium rozróżnienia praw majątkowych i niemajątkowych jest kryterium treści stosunków, których te prawa dotyczą⁷⁹. Wyrażenie „stosunki niemajątkowe” syntetycznie określa przedmiot pracy i zostało wykorzystane w jej tytule.

Będące elementem treści stosunku niemajątkowego prawa niemajątkowe charakteryzuje „ścisły związek z osobą uprawnionego”⁸⁰. Są one emanacją osobowości podmiotu stosunku cywilnoprawnego⁸¹. Prawa niemajątkowe są niezbywalne⁸² i konsekwentnie gasną w chwili śmierci⁸³. Jak stanowi art. 922 § 1 KC *a contrario* prawa niemajątkowe nie wchodzą w skład spadku i nie podlegają dziedziczeniu.

Prawa majątkowe i niemajątkowe są pojęciami języka prawnego, jednak żadna ustawa nie zawiera ich definicji, a także kryterium ich wyróżnienia. Nie są pomocne w definiowaniu tego pojęcia słowniki języka polskiego, które pojęcie „niemajątkowy” rozumieją jako „niematerialny”⁸⁴. Zaś termin „majątkowy” definiują jako „odnoszący się do majątku”, „związany z majątkiem”⁸⁵.

⁷⁵ Ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.); P. Machnikowski, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny, 2019, s. 6.

⁷⁶ Zamiast wielu A. Brzozowski, W.J. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, Prawo cywilne, 2018, s. 113; zob. A. Klein, Elementy, s. 24. Niektórzy autorzy rozbijają element treści na uprawnienia i obowiązki. Zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne, 2020, s. 131. Nie są to jednak stanowiska wykluczające się, bowiem „wynikające ze stosunku prawnego uprawnienia łączy się niekiedy we wspólną kategorię określaną jako treść stosunku prawnego, co trafnie podkreśla, że oba elementy są jego istotą”. Zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne, 2020, s. 136.

⁷⁷ Zamiast wielu: A. Brzozowski, W.J. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, Prawo cywilne, 2018, s. 117; Z. Banaszczyk, w: M. Saffjan (red.), System Prawa Prywatnego, s. 956–961; zob. A. Klein, Elementy, s. 21 i n.

⁷⁸ Zamiast wielu: Z. Banaszczyk, w: M. Saffjan (red.), System Prawa Prywatnego, s. 960; J. Bocianowska, Ekspektatywa, s. 21.

⁷⁹ F. Zoll, Prawo cywilne, 1946, s. 75; S. Szer, Prawo cywilne, 1967, s. 123.

⁸⁰ M. Pyziak-Szafnicka, w: M. Saffjan (red.), System Prawa Prywatnego, s. 821.

⁸¹ W. Borysiak, Dziedziczenie, s. 178.

⁸² E. Łętowska, Podstawy, s. 153; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne, 2018, s. 166.

⁸³ W. Borysiak, Dziedziczenie, s. 178.

⁸⁴ W. Doroszewski, S. Skorupka, H. Auderska, Słownik, s. 97. Chociaż w literaturze przez pryzmat dóbr materialnych definiuje prawa majątkowe A. Zieliński „prawami niemajątkowymi są

Podział na prawa majątkowe i niemajątkowe jest podziałem logicznym⁸⁶. Prawa podmiotowe o charakterze majątkowym i niemajątkowym tworzą stosunek sprzeczności, który wyczerpuje klasę uniwersalną praw podmiotowych⁸⁷. W przypadku sytuacji wątpliwych o charakterze prawa decyduje jego „przeważająca treść”, „dominujący charakter”⁸⁸.

W doktrynie ugruntował się pogląd, wyrażony przez *A. Woltera*, że kryterium podziału praw podmiotowych na prawa majątkowe i niemajątkowe opiera się na uznaniu, czy dane prawo jest bezpośrednio uwarunkowane interesem ekonomicznym podmiotu uprawnionego⁸⁹. Przy czym w nowszej literaturze podkreśla się, że uwarunkowanie może być również pośrednie⁹⁰.

Podobnie wypowiada się *Z. Radwański*, który jako kryterium wyróżnienia praw podmiotowych majątkowych i niemajątkowych uznaje typowy interes jaki one realizują⁹¹.

Zdaniem *W. Siedleckiego* prawa osobowe (niemajątkowe) „mają chronić samą osobę uprawnionego, mają zapewnić tej osobie konieczne warunki do rozwoju zarówno fizycznego jaki i duchowego”⁹².

prawa, które nie dotyczą dóbr materialnych”; *A. Zieliński*, w: *A. Zieliński* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, s. 68.

⁸⁵ *E. Sobol* (red.), *Słownik*, s. 435; *Wielki słownik języka polskiego*, 2006, s. 430.

⁸⁶ *S. Grzybowski*, *Ochrona*, s. 77.

⁸⁷ Pojęciowe przeciwstawianie w sposób absolutny prawa majątkowych i niemajątkowych poddaje krytyce *S. Grzybowski*. Autor stwierdza, że: „nie należy jednak w tej systematyce, będącej jedynie wytworem naszego umysłu i realizacją naszej skłonności do porządkowania, dostrzegać kategorii o charakterze absolutnym”. *S. Grzybowski*, *Glosa*, s. 186.

⁸⁸ *S. Grzybowski*, *Ochrona*, s. 77; uchw. SN z 22.9.2016 r., III PZP 7/16, OSNP 2017, Nr 4, poz. 37; post. SN z 19.12.2012 r., II CZ 148/12, Legalis; post. SN z 19.2.2014 r., V CZ 9/14, Legalis; uchw. SN z 18.11.2014 r., II PZP 2/14, OSNP 2015, Nr 9, poz. 117.

⁸⁹ *S. Grzybowski*, *System Prawa Cywilnego*, s. 231–232; *M. Pyziak-Szafnicka*, w: *M. Saffjan* (red.), *System Prawa Prywatnego*, s. 821; *A. Wolter*, *J. Ignatowicz*, *K. Stefaniuk*, *Prawo cywilne*, 2001, s. 138; *S. Szer*, *Prawo cywilne*, 1967, s. 123.

⁹⁰ *M. Romanowski*, *Podział praw*, s. 36–37; *A. Brzozowski*, *W. J. Kocot*, *E. Skowrońska-Boćian*, *Prawo cywilne*, 2018, s. 239; *P. Sobolewski*, w: *K. Osajda* (red.), *Kodeks cywilny*, s. 881. Bezpośredniego uwarunkowania interesem ekonomicznym nie podkreśla również *P. Machnikowski*, w: *E. Gniewek*, *P. Machnikowski* (red.), *Kodeks cywilny*, 2017, s. 299.

⁹¹ *Z. Radwański*, *Prawo cywilne*, s. 95. Tak też: *E. Łętowska*, *Podstawy*, s. 152; *J. Gudowski*, w: *T. Ereciński* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, s. 265. Pogląd ten przyjmuje orzecznictwo: post. SN z 6.11.2014 r., II CZ 64/14, Legalis; post. SN z 28.1.2015 r., II CZ 87/15, niepubl.

⁹² *W. Siedlecki*, *Podstawowe pojęcia*, s. 56.

Podobnie stwierdza *F. Zoll*, którego zdaniem prawa osobowe mają na celu „zabezpieczyć osobie tę moc i istnienie tych stosunków, które powstały i istnieją ze względu na jej osobiste interesy”⁹³.

W odniesieniu do praw majątkowych powszechnym sposobem wyceny interesu, który jest chroniony przez prawo podmiotowe jest pieniądź.

M. Pyziak-Szafnicka wprost przypisuje prawom majątkowym „wymiar pieniężny”⁹⁴. Podobnie twierdzi *M. Romanowski*, dla którego prawa majątkowe chronią interes majątkowy mający określoną „wartość, która da się oszacować w pieniądzu”⁹⁵.

Należy jednak zaznaczyć, że chodzi tu o możliwość wyrażenia w pieniądzu, co jest jednym z możliwych sposobów wyceny interesu chronionego przez prawo podmiotowe⁹⁶. Realna wartość rynkowa może być znikoma lub nawet bliska zeru. *Z. Radwański* zaznacza, że dla uznania konkretnego prawa podmiotowego za prawo majątkowe bez znaczenia jest fakt, czy posiada ono jakąkolwiek wartość rynkową, ilustrując to przykładem prawa własności pukała włosów drogiej osoby⁹⁷.

W podobnym tonie wypowiada się *W. Borysiak*, dla którego „prawo podmiotowe nie musi wcale mieć wartości rynkowej, aby mogło zostać uznane za prawo majątkowe, gdyż jest to tylko jeden z możliwych sposobów wyceny interesu, który to prawo chroni”⁹⁸.

Przytoczone poglądy korespondują spójnie z orzecznictwem. Przykładowo SN w post. z 7.10.1966 r.⁹⁹ stwierdził, że: „O tym bowiem, czy roszczenie ma charakter majątkowy, decyduje nie okoliczność, że stanowi ono korzyść majątkową, lecz to, że stanowi ona pewną pozycję – obojętnie, dodatnią czy ujemną – w sferze praw majątkowych podmiotu”¹⁰⁰.

⁹³ *F. Zoll*, Prawo cywilne, 1946, s. 75.

⁹⁴ *M. Pyziak-Szafnicka*, w: *M. Saffjan* (red.), System Prawa Prywatnego, s. 821.

⁹⁵ *M. Romanowski*, Podział praw, s. 30. W tym samym kierunku zdaje się podążać wyrażone na gruncie art. 117 § 1 KC rozumowanie *T. Pałdyny*, który stwierdza, że „roszczenia niemajątkowe to takie, które nie mają wartości ekonomicznej, dającej się wyrazić w pieniądzu”; *T. Pałdyna*, Przedawnienie, s. 212. Podobnie wypowiada się *M. Balwicka-Szczybra*: „Roszczenie majątkowe to takie roszczenie, które ma wartość ekonomiczną, dającą się określić w pieniądzu”; *M. Balwicka-Szczybra*, Przedawnienie, s. 67.

⁹⁶ Do podobnych wniosków na gruncie prawa niemieckiego dochodzą na gruncie prawa niemieckiego *L. Enneccerus*, *H.C. Nipperdey*, Allgemeiner, 1959, s. 453–454. Odmienne: *K. Larenz*, *M. Wolf*, Allgemeiner, s. 380–381.

⁹⁷ *Z. Radwański*, Prawo cywilne, s. 96.

⁹⁸ *W. Borysiak*, Dziedziczenie, s. 177.

⁹⁹ Post. SN z 7.10.1966 r., I CZ 105/66, OSNCP 1967, Nr 7–8, poz. 128.

¹⁰⁰ Podobnie: *T. Szancilo*, Charakter prawny, s. 62.

Od pojęcia stosunku niemajątkowego należy odróżnić pojęcie „sprawy o prawa niemajątkowe”, które występuje w KPC¹⁰¹. Pojęcie sprawy o prawa niemajątkowe ma charakter wtórny względem stosunków i praw niemajątkowych (osobistych) oraz nakierowane jest na praktykę wymiaru sprawiedliwości. Niemniej jednak warto poczynić pewne ustalenia w tym zakresie.

Zgodnie z art. 17 pkt 1 KPC do właściwości sądów okręgowych należą sprawy o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia. Jest to wskazanie wyróżnione ze względu na kryterium charakteru sprawy (*ratio materiae*)¹⁰².

Doktryna postępowania cywilnego posługuje się pojęciem „sprawy o charakterze niemajątkowym”¹⁰³. O majątkowym albo niemajątkowym charakterze sprawy decyduje jej przedmiot¹⁰⁴. Przedmiotem sprawy jest dobro, którego ochrony domaga się powód¹⁰⁵. Jeżeli powództwo jest wyrazem dążenia do ochrony dobra majątkowego, to mamy do czynienia ze sprawą o charakterze majątkowym¹⁰⁶.

¹⁰¹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

¹⁰² A. Barańska, Właściwość, s. 214.

¹⁰³ A. Zieliński, w: A. Zieliński (red.), Kodeks postępowania cywilnego, s. 67.

¹⁰⁴ T. Szanciło, Charakter prawny, s. 62; A. Zieliński, w: A. Zieliński (red.), Kodeks postępowania cywilnego, s. 67. Sąd Najwyższy w jednym z postanowień stwierdza: „można jednak przedmiot sprawy odnieść do prawa podmiotowego, jako prawa chronionego. W takim wypadku należy wpierv ustalić na jakich stosunkach opiera się prawo powoda. Jeżeli są to prawa osobiste, to nawet w razie istnienia związku z sytuacją ekonomiczną powoda przedmiotem ochrony będzie prawo niemajątkowe” (post. SN z 22.6.2007 r., V CZ 59/07, Legalis).

¹⁰⁵ Post. SN z 3.12.2002 r., I CZ 163/02, OSP 2004, Nr 5, poz. 60; wyr. SN z 23.3.2001 r., V CKN 99/01, Legalis; post. SA w Szczecinie z 22.5.2007 r., I A Cza 271/07, niepubl.; A. Barańska, Właściwość rzeczowa, s. 214. Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Wiadomo, iż o majątkowym lub niemajątkowym charakterze sprawy rozstrzyga wyłącznie przedmiot sporu, a mianowicie majątkowy lub niemajątkowy charakter dobra, którego ochrony domaga się powód. Nie rozstrzyga o tym natomiast rodzaj wytoczonego powództwa (o zasądzenie, o ustalenie, o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa)” (wyr. SN z 23.3.2001 r., V CKN 99/01, Legalis). Poprawnym z punktu widzenia dogmatycznego w kontekście postępowania cywilnego byłoby „przedmiotu sprawy”, a nie przedmiotu procesu, gdyż zgodnie z art. 1 KPC przedmiotem procesu (czy szerzej sądowego postępowania cywilnego) jest sprawa cywilna, a dopiero przedmiotem sprawy jest dobro, którego ochrony domaga się powód. Tak też post. SN z 11.9.2014 r., III CZ 46/14, Legalis; pojęciem przedmiotu sprawy posługuje się również K. Korzan, Glosa, s. 407.

¹⁰⁶ Uchw. SN z 7.1.2004 r., III CZP 100/03, OSNC 2005, Nr 2, poz. 29; post. SN z 8.10.1997 r., II CZ 108/97, OSNC 1998, Nr 4, poz. 57; uchw. SN z 18.11.2014 r., II PZP 2/14, OSNP 2015, Nr 9,

Do spraw o charakterze niemajątkowych SN zaliczył: sprawy o sprostowanie treści świadectwa lub opinii o pracy wówczas, gdy kwestionowana treść godzi w dobra osobiste pracownika¹⁰⁷; sprawę o ochronę dóbr osobistych określoną w art. 24 KC, choćby nawet powód równocześnie dochodził naprawienia szkody majątkowej¹⁰⁸; sprawę o ustalenie nieistnienia uznania dziecka¹⁰⁹; sprawę o przyjęcie do spółdzielni mieszkaniowej i o przydział lokalu po byłym członku¹¹⁰; sprawę o uchylenie uchwały rady nadzorczej spółdzielni mleczarskiej o odwołaniu z grona członków zarządu tej spółdzielni¹¹¹; sprawę o ustalenie uprawnienia do dysponowania grobem, w którym są pochowane zwłoki¹¹²; sprawę o nakazanie zwołania walnego zgromadzenia członków spółdzielni o określonym porządku obrad¹¹³; sprawę o uchylenie, ustalenie nieistnienia oraz o stwierdzenie nieważności uchwały organów spółdzielni, jeżeli przedmiotem zaskarżonej uchwały są prawa lub obowiązki o charakterze niemajątkowym¹¹⁴.

Jako sprawy o charakterze majątkowym SN zaklasyfikował m.in.: sprawę o wydanie określonych dokumentów¹¹⁵; sprawę o zasądzenie kwoty pieniężnej z tytułu poniesionych nakładów¹¹⁶; sprawę o ochronę posiadania¹¹⁷; sprawę o uchylenie uchwały zebrania przedstawicieli spółdzielni, jeżeli uchwała dotyczy wyłącznie majątkowych praw i obowiązków członka spółdzielni¹¹⁸; sprawę wynikłą ze sprzeciwu pracownika służby cywilnej od oceny okresowej¹¹⁹;

poz. 117; wyr. SN z 6.7.2016 r., II PK 171/15, Legalis; post. SN z 22.10.2010 r., V CSK 160/10, Legalis; post. SN z 3.12.2002 r., I CZ 163/02, OSP 2004, Nr 5, poz. 60.

¹⁰⁷ Post. SN z 24.4.1975 r., I PZP 5/75, Legalis; post. SN z 12.11.1970 r., I PZ 70/70, Legalis.

¹⁰⁸ Post. SN z 6.1.1969 r., II CZ 203/68, Legalis.

¹⁰⁹ Wyr. SN z 28.5.1976 r., III CRN 42/76, Legalis.

¹¹⁰ Post. SN z 5.9.1984 r., IV CZ 143/84, OSNCP 1985, Nr 4, poz. 60.

¹¹¹ Post. SN z 11.12.1984 r., I CZ 139/84, Legalis.

¹¹² Uchw. SN z 28.10.2004 r., III CZP 59/04, OSNC 2005, Nr 10, poz. 172.

¹¹³ Post. SN z 24.11.1997 r., I CZ 160/97, Legalis.

¹¹⁴ Uchw. SN z 10.5.2011 r., III CZP 126/10, Legalis. Podobnie kwestia ma się do uchwał wspólnoty mieszkaniowej, gdzie Sąd Najwyższy zważył, że: „zakwalifikowanie sprawy o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej jako sprawy o prawa majątkowe lub sprawy o prawa niemajątkowe zależy od charakteru – majątkowego bądź niemajątkowego – zaskarżonej uchwały (zob. uchw. SN z 7.1.2004 r., III CZP 100/03, OSNC 2005, Nr 2, poz. 29)”; post. SN z 13.12.2005 r., IV CZ 126/05, Legalis.

¹¹⁵ Post. SN z 14.3.1975 r., II CZ 31/75, Legalis; post. SN z 5.10.2006 r., IV CSK 110/06, Legalis; post. SN z 24.10.2007 r., IV CZ 77/07, Legalis.

¹¹⁶ Post. SN z 13.9.1974 r., II CZ 171/74, Legalis.

¹¹⁷ Post. SN z 29.4.1975 r., II CZ 57/75, Legalis.

¹¹⁸ Post. SN z 26.11.1975 r., I CZ 185/75, Legalis.

¹¹⁹ Wyr. SN z 30.10.2013 r., II PK 32/13, OSNP 2014, Nr 9, poz. 128.